

այսինքն շինացին : Բժէն մարդ կարծէ թէ միայն ինքը աստուած մը ունի, կամ թէ միայն իր մատուռը կամ իր աշխարհքը կը բնակի : Ո՛ր և իցէ ժողովուրդ կարծէ թէ իր տաճարներուն մէջ պիտի ամփոփուի անիկայ, որուն որ աս երեւելի աշխարհքս ալ չբաւեր : Բայց չկայ Բստուծոյ շինած տաճարին պէս՝ ուրիշ տաճար մը, ուր ամէն մարդիկ միաբան կը ժողովուին : Աշխարհքիս մէջ որչափ որ տաճար կայ, ամէն ալ բնութեան տաճարին նմանցընելով շինուած են : Դատերուն մէջ ալ կը գտնուին աւազաններ, սիւններ, գմբէթներ, կանթեղներ, արձաններ, արձանադրութիւններ, օրինաց դրքեր, զոհեր, սեղաններ ու քահանաներ . բայց որ տաճարին մէջ ծովուն պէս ընդարձակ աւազան մը կամ օրհնեալ ջրի աման մը կայ՝ որուն ծայրը ճոթը չերեւար . ո՛ր կը գտնուին անտառային ու պտղատու ծառերուն նման գեղեցիկ սիւններ . ո՛ր երկնքին պէս բարձր գմբէթ մը . ո՛ր արեւուն նման լուսաճաճանչ կանթեղ մը : Ո՛ր կրնանք գտնել զգայուն էակներու պէս արձաններ որ մէկզմէկ կը սիրեն, մէկմէկու կ'օգնեն, իրարու հետ կը խօսին . բնութեան բարիքներուն նման արձանագիրներ ո՛ր կրնանք գտնել . մեր երախտագիտութեանը վրայ հիմնած Բստուծոյ սիրոյն, ու մեր շահուն վերայ հաստատուած եղբայրսիրութեան նման՝ ընդհանուր օրինաց գիրք մը ուրիշ ո՛ր կրնանք գտնել . ինչ աւելի հաճոյական զոհ կրնայ ըլլալ իրենքն թէ մեր օրհնութիւնները որ կ'ընենք մեզի ամէն բան տուողին, և ան զըրկ մունքները որ յանձն կ'առնունք անոնց համար որ մեզի մասնակից ու կենակից են . վերջապէս բարի մարդու մը սրտէն աւելի ինչ սուրբ խորան կրնայ ըլլալ, որուն քահանան ինքն Բստուած է : Ուստի մարդս որչափ որ Բստուծոյ կարողութիւնը մեծցընէ, այնչափ աւելի կրնայ զանիկայ ճանչնալ . և որչափ որ մարդկանց վրայ

գթասիրտ ըլլայ, այնչափ աւելի անոր բարութեանը կը մօտենայ : Ուրեմն ով որ տիեզերաց մէջ տարածուած Բստուծոյ լոյսը կը վայելէ, պիտի չարհամարհէ ու ոտքի տակ չառնէ ան աւելորդապաշտ մարդը որ իր կուռքին վրայ կը տեսնէ ան լուսին մէկ մասը, և ոչ ալ ան լուսէն բոլորովին զրկուած մարդը՝ . վախնալով որ չըլլայ թէ իրեն հպարտութեանը պատիժ՝ հանդիպի ան բանն որ աս փիլիսոփային հանդիպեցաւ, որ արեւուն լոյսը բոլորովին իրեն քաշել ուզելով՝ աչուրները կորսնցուց, ու ինչուան գերիի մը կանթեղին կարօտ մնաց » : Բայսպէս խօսեցաւ Կոնփուկիոսի աշակերտը, և խահուէին մէջ եղող մարդիկն որ իրենց կրօնքին գերազանցութեւ վրայ կը վիճէին, լուիկ մնջիկ մտիկ ըրին իրեն ըսածին :

ՊԵՐՆԱՐՏԵՆ ՏԸ ՍԷՆ-ՓԻԵՐ

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ-ՎԷՆ Ֆարէն ու Բուշիէլ, և Սոսիանայի ու Գերմանիայի գեղանաշարքը :

ՀՐԱԲՈՒՆԵՐՈՒՆ ինչ ըլլալը և գետնաշարքին պատճառները ուրիշ անգամ տեղնիտեղը օրագրիս մէջ գրած ըլլալով¹, հոս այսչափ միայն կ'իմացընենք որ ՍԷՆ-ՎԷՆ երկարատեւ միակերպ ծովի հանելէն ետքը՝ աս տարի յուլիսի մէջ յանկարծ դադար

1 Պերնարտէնին աս խօսքը գիրաւ կ'արգարանայ, թէ որ Ճմարիտ քրիստոնեան խեղճ մոլորահաւատները չանարգէ, թէպէտ և անոնց մոլորութիւնները դատապարտէ . և իր բերած օրինակը իրաւ շատ գեղեցիկ և բաւական է բնական լուսով զԲստուած ճանչնալու : Միայն թէ աս ալ յայտնի է որ Բստուծոյ ցոցուցած Ճմարիտ կրօնքը պէտք է որ սորվինք ուղղափառ եկեղեցիէն, և զայն միայն պաշտպանենք, ու թէ որ կրնանք՝ ուրիշներու ալ հաղորդենք :

2 Տես հատ . Ա . երես 8 և 225 :

ՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐԱՅԻՄ

րեր է, որ գէշ նշան է, ու քանի մը օրէն նորէն սկսեր է բանիլ. և թէպէտ բոց չի հաներ՝ բայց կրակած լաւան սաստիկ յորդուածեամբ կը վազէ բերնէն։ Տարակոյս չկայ որ ասոր դադրելուն ու նորէն բռնկելուն հետ մեծ կապակցութիւն ունի ան գետնաշարժն որ օգոստոսի 14^{եմ} սկսաւ Թոսքանային ու քովի գաւառներուն

մէջ, ու ատեն ատեն սաստկանալով՝ բոլոր բնակիչները սարսափեցուց։ Եւ լեւի մեծ փնամները ի վրոն ու փեղա քաղաքներուն եղաւ. վաթսուն հոգիի չափ փլատակներուն տակը մեռեր են, հարիւրաւոր մարդիկ ալ վերաւորուեր են. շատ շէնքեր փլեր են, շատն ալ ճաթըւտեր ու աւրուեր են։ Տեղ տեղ նաւթոտ ու ձիւթոտ

ջրեր բխեր են գետնէն, քանի մը ջրը հորներու ջրերը քաշուեր ու ցամքեր են, ցամքած ջրհորներ ալ ջրով լեցուեր են: Ինչուան նոյն ամսուն ետքերն ալ ատեն ատեն թեթեւ շարժ մը կ'ըլլայ եղեր ան գաւառները:

Յուլիսի 29^{էն} նաև Վերմանիայի Ֆրանքֆորթ քաղաքն ու մօտ տեղուանքը շարժ եղեր է. ու թէպէտ մեծ փնաս մը չէ ըրած, բայց զանազան զարմանալի երևոյթներ հանդիպեր են: () րինակի համար, պատի ժամացոյց մը շատոնց դադրած է եղեր, ան շարժմունքէն սկսեր է բանիլ. զանգակատան մը զանգակը վեց անգամ զարնուեր է ինքիրմէ. ջրհորի մը ջուրը բոլորովին ցամքեր է. շատ մը ոչխարներ կեցած ատեննին բաց տեղ մը, յանկարծակի սկսեր են ցատքըտել. շները շփոթած՝ սկսեր են ասդին անդին վազուըռտել. թռչունները վանդակներուն մէջ մէկդիէն մէկալ դին զարնուեր են, մէկ քանին ալ մեռեր են: Եւ ստոյգ է որ օդին փոփոխութիւններն ու այսպիսի կարգէ դուրս երևոյթները շատ մեծ ազդեցութիւն ունին կենդանեաց վրայ:

Սշտնջենաւոր սառերու ու ձկաներու վրայ:

ՉԲԵՌԸ երբոր ցուրտը խիստ սաստկանայ, անանկ որ ցրտութեան աստիճանը զրոյէն վար ըլլայ, երկրիս վրայ եղած ջրերուն մեծ մասը կը սառի, ու հաստատուն մարմին կը դառնայ. բայց աւելի հանդարտ կեցած ջրերն են սառ կապողները՝ քան թէ անոնք որ միշտ շարժման մէջ են կամ կ'ալէկոծուին. և աս շարժման պատճառաւ է որ սրնթաց գետերը և ուրիշ ջրերու երազ ընթացքները խիստ քիչ անգամ կը սառնին:

Երկու բարեխառն գօտիներու մէջ տեղ գտնուած ծովերը՝ իրենց եզերքներէն զատ ուրիշ տեղ սառ չեն

կապեր, թէպէտ և ձմեռը խիստ սաստիկ ըլլայ. բայց ինչպէս որ յայտնի է՝ հասարակածէն որչափ աւելի երկրիս բևեռներուն մօտենանք՝ այնչափ աւելի ցրտութիւնը կը սաստկանայ, և աս պատճառաւ հոն տեղուանքի ծովերն ու նաև ցամաք երկիրները սառերով ծածկուած են:

Հիւսիսային բևեռին տակը եղած ծովերուն մէջ սառերը լայնուէ ինչուան 70 աստիճանը կը տարածուին. իսկ հարաւային բևեռին տակի ծովերուն մէջ ալ աւելի հեռու: Եւ սառերուն կտրուանքը այնչափ մեծ են՝ որ ահագին լեռներ կ'երևնան: Սարդիկ շատ անգամ փորձեր են աս սառնամանիքներէն մէկ կերպով մը անդին անցնելու, բայց ճար չէ եղած: Սարրի անունով երևելի նաւապետը 1820^{ին} հիւսիսային լայնութեան ինչուան 75 աստիճանին տակը գնաց, ու հոն իրեն դիմացը ելան խիստ մեծ ընդարձակութեամբ սառնեղէն դաշտեր, որոնց մէջ տեղուանքը ջրեր ալ կային:

Եւ մօր բարեխառն գօտիներու մօտ եղած սառերը քիչ մը կը հալին, ու ծովուն ալիքները ասոնց զարնելով՝ մեծամեծ կտորներ իրարմէ կը բաժնուին, ու ծովուն մէջի ջրին ընթացքները զասոնք ինչուան այրեցած գօտիին տակի ծովերուն մէջ կը բերեն. հոն ալ երկայն ժամանակ դիմանալէն ետեւ հազիւ թէ կը հալին:

Սշտնջենաւոր ձիւն կ'ըսուին՝ տարին տասուերկու ամիսառանց հալելու մէկ տեղ մը կեցած ձիւները. անանկ որ ամէն տարի նոյն տեղոյն վրայ նուրէն ձիւն իջնալով՝ ոչ երբէք ան տեղին հողը երեցեր է. ասանկ են Սիբիրիայի մէջ Վորտիլեան լեռներուն գագաթները, Եւրոպայի մէջ Պիրենեան ու Սլոյեան լեռներուն բարձր ծայրերը, Սիբայի մէջ մեծամեծ գօտիներու բարձր կտորները, Հայաստանի մէջ ալ Մարաթ լեռը: Եւ բանիս պատճառը յայտնի է. վասն զի մթնոլորտին վերերը շատ աւելի